

LÁSZLÓ NOÉMI DÉL-DUNÁNTÚL

Épp jókor, a farsangi dínomdánomra érkezünk a Dél-Dunántúlra. Nem tudom, melyik lehet **Deák Árpád tanár bácsi**, mert ő is maskarába öltözött a mohácsi busójárásra, a szennai karneválra, a kaposvári Dorottya-napi mulatságra.

Tücsökmadár, kerceréce,
nádirigó, sármány.
Mohács után Szigetváron
pusztít hadi ármány.

Mecsek alján mandulafa,
török sírhely: türbe,
bíborvörös szőlőleve,
Villány ege szúrte.

Bodzalekvár, gesztenyeméz,
ibafai házban
tajtékpipa, cseréppipa
pöffeszkedik bátran.

Zengővárkony: csipketojás
tojásmúzeumban,
Grábócon szerb kolostorban
gyertya fénye lobban.

Hipp-hopp, fársáng,
Itt ölték az ártányt,
Nem adják a máját,
Csak a szalonnáját.

Hány
Fehérvárról
hallottatok?

Megy a gőzös, megy a gőzös Kani-
zsára... Sőt a fogat is oda megy, de me-
lyikre? Mert van Nagykanizsa, Kiskani-
zsa, Magyarkanizsa, Törökkanizsa is.

Egy nép, egy haza. A székelyek nemcsak keleten, ha-
nem nyugaton is őrizték az ország határait. A nyugati
és keleti székelyek szoros rokonságára vall a csaváros
észjárás, a népnyelv, a viselet, a szokások hasonlósága.

Az **Őrség**nek már a neve is beszédes. Szinte csata-
sorba rendezett, úgynevezett „szeres” települések al-
kotják. Egy-egy házcsoport jól védhető, zárt udvart al-
kot, benne rokon családok egymást segítve gazdálkod-
tak, és védték az országhatárt.

Az ibafai papnak
fapipája van...
Ibafának pedig
pipamúzeuma.

Göcsej hepehupás földjéről kapta a nevét. De nemcsak a folyók és a táj, hanem a göcsejiek észjárása is kacskaringós, furfangos.

Mikor van az ember fülig adósságban?
(mikor hitelbe vesz kalapot)

Nekem olyan fiam van,
hogy velem egyidős.
Mi vagyok?

(az asztal és a fiókja)

Lábam egy van,
Bordám több van,
Helyem itt van,
Helyem ott van,
Napos időn otthon hállok,
Borús időn utcán járok.

(esernyő)

Ó, mely sok hal te-rem az nagy Ba - la - ton - bah-ha-rah-ha-rah-ha-ha,
Min-den á- gon egy mé-rő makk a Ba-kony - bah-ha-rah-ha-rah-ha-ha.
Ö- rül ott a ha-lász, rik- kon-gat a ka-nász, ö- rö-mé- beh- he- reh- he- reh- he- he.

KODÁLY ZOLTÁN népdalfeldolgozása

A **Balaton** nyáron hajókat, vitorlásokat, széllovasokat ringat, éjjel a hold aranyhidat épít rá, hajnalban a halászsokat ajándékozza meg gazdagon. Télen nádvá-gók dolgoznak, korcsolyák, fakutyák, jégvitorlások siklanak befagyott tükrén.

Balatonparton a nádi világban megbújtam egyszer, s csodaszépet láttam.

Nagy László

A „magyar tenger” csupán 3-4 méter mély, de viharban 2-3 méteres hullámok tombolnak rajta. Mára a nádas helyét sok helyen strandok vették át, a vízimadarak elbujdostak, de a tóban 40 féle hal él. A tó, a nádas izgalmas világát **Fekete István regényeiből** ismeritek.

Soroljatok néhány címet ezek közül.

A Tihanyi félsziget mélyen benyúlik a tó vizébe. I. András királyunk 1055-ben bencés apátságot alapított itt. A latin nyelvű alapítólevélben maradt ránk az első írásos magyar nyelvemlék. A XVIII. században a régi templom fölé barokk stílusú templom és kolostor épült. Hiába kiabáltunk a tövében, a híres tihanyi visszhang ma már nem válaszol.

BALATONI KECSKEKÖRMÖK

Népmonda

Tihany partjait réges-régen ezüsthövel borította. Az erdők tisztásain selyemfű nőtt. Nem lakott még ekkor ember a félszigeten. Csak egy vénséges banya tanyázott a tihanyi hegy barlangjában.

A banyának világraszóló szép kecskenyája volt. Minden áldott este lehajtotta őket a partra. Büszkén kiáltotta a Balatonnak:

– Nincs szebb az én kecskéimnél! Tudod-e?

A tréfáskedvű tihanyi visszhang ilyenkor mindig ráfelelte:

– Nincs szebb az én kecskéimnél! Tudod-e?

Egy szép napon kedves pásztorlány hajtotta arra kecskéit. Nem látott még a Balaton ilyen szép kecskéket soha. Nem is csoda, hiszen a Hold udvarában nevelkedtek! Aranylott földig érő szörmebundájuk. Aranyból volt a szarvacskájuk. A körmük meg vakító fehér.

A banyát mérgében előntötte az epe. Eszébe jutott a tihanyi visszhang felelete. Hát mégis-

csak van szebb az ő nyájánál! Elhatározta, hogy az arany nyáját megkaparintja magának.

Egyszer a pásztorlányka a parton ülve dalra tanította a madarakat. Nyája messze elkóborolt. A banya befogta ökreit, s mély barázdát húzott a lány köré, hogy a nyáj ne tudja átugrani.

Ekkor rettentő vihar kerekedett. Zúgva, bömbölve törtek át a hullámok a parton. Próbált a lány menekülni erre is, amarra is. De a hullámok egy-kettőre elborították. Még utoljára annyit tudott kiáltani:

– Gyertek, gyertek, édes kecskék! – s azzal elmerült.

Alighogy meghallották a kecskék a kiáltást, szedték a lábukat. Csattogott fehérmárvány körmük az ezüstös fövényen.

Hívta, csalogatta őket a banya, de nem hallgattak rá. Rohantak egyenest a hullámokba, magukkal sodorva a jajveszékelő banyát is.

A pásztorlányból tündér lett, és még sokáig ott tanyázott a tihanyi ligetek tisztásain.

Az aranyszörű kecskék szépséges körmei, ha a víz a partra veti, fényesen csillognak a telihold fényében. A tihanyi gyerekek még ma is találnak arrafelé kecskekörmököt.

Minden kislány álma, hogy egyszer ő is táncoljon a híres-neves balatonfüredi Anna-bálon.

A Balaton legrégebbi üdülőtelepe **Balatonfüred**. Gyakran megfordult itt Kossuth Lajos, Széchenyi István, Wesselényi Miklós és Deák Ferenc is. Jókai Mór itt írta híres regényeit.

A gyerekek kedvelt üdülőtelepe **Zánka**, ahol nyaranta találkozik a mai határokon túlról érkező 3.000 magyar gyerek.

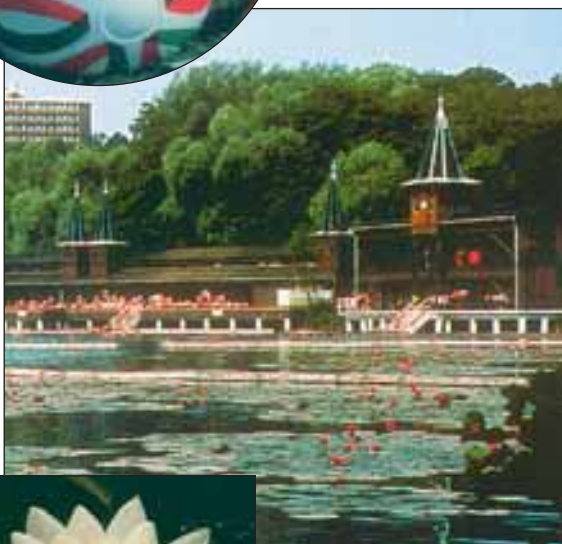
Badacsony vulkanikus hegyoldalain finom bor terem. A leghíresebb bor a kéknyelű, a legnevezetesebb prэшház Kisfaludy Sándor költőé volt hajdan.

A déli part elegáns üdülővárosa **Siófok**. Innen indul a Sió folyó, mely elvezeti a Balaton vizét a Dunáig. Ma a „magyar tengerről” a Sió és a Duna vizén lehajózhatsz a Fekete-tengerig.

Keszthely a Balaton fővárosa. 2000 éve itt halad az út Itália felé. A város ékessége a **Festetics-kastély**, mely a XVIII. és XIX. században épült egy nagy park közepén. A kastély ura, gróf Festetics György létesítette 1797-ben **Európa első mezőgazdasági iskoláját Georgikon néven**, de a magyar nyelv és irodalom pártfogója is volt. Kastélyában írók, költők gyűltek össze a **Helikon ünnepségekre**.

A halászlé nagyon csípős, ezért Deák Árpád inkább a roston sült, szálkamentes fogassülőt ajánlja nektek.

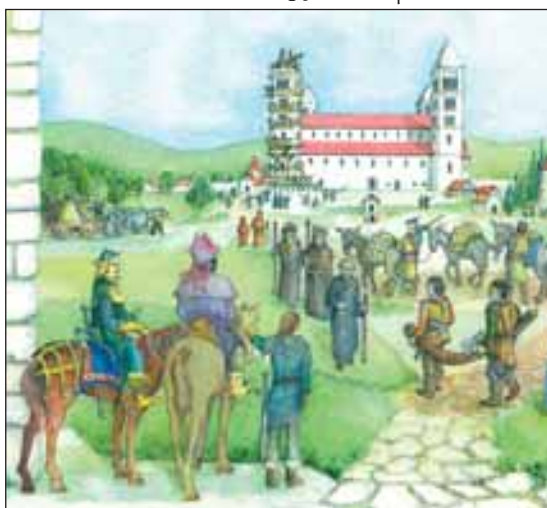
Hévíz vulkanikus tava télen is 28 fokkal. Itt lubickoltunk a Nagyvárad melletti Püspökfürdőről telepített fehér lóbuszok és vörös tavirózsa között.

Baranya, Magyarország legdélibb megyéje sokat szenvedett a török támadások és a 150 éves török uralom miatt. Közepén a **Mecsek hegység** mélye szenet és ősi kultúrák nyomait rejt.

A Mecsek ékszere **Pécs** – 2000 éves város. A római időkben *Sophianae* néven Pannonia egyik fővárosa, később fontos keresztény központ lett. Már az V. században 5 keresztény temploma volt. Szent István püspökséget és várat építtetett itt. Megkezdték a hatalmas **székesegyház** építését is, mely 800 év alatt

A pécsi székesegyház

Ma egy kicsit zsúfoltabb Pécs főtere

készült el. Külső falait 4 méter magas szobrok díszítik.

A város 150 évig török kézen volt. Magyarország legnagyobb török templomát, Gázi Kaszim pasa **dzsámiját** mára keresztény templommá alakították át. A dzsámi mellett álló toronyból naponta ötször hívta imára a híveket a müezzín (a mohamedán pap).

Hogy hívják a török imatornyot?

Pécs városa mellett egész várrendszer védte Magyarországot déli határait. **Pécsvárad** várát még Szent István építtette. **Siklós vára** az 1241-es tatárjárás után épült. Ez az ország egyetlen középkori vára, mely ma is lakható.

Siklós vára

A **villányi** borok messze földön híresek. Ilyen hamvas-fekete szemekből préselik az oportót, a kékfrankost.

Villányi borospincék

A **Zsolnay-gyár** porcelánjait műkincsként őrzik. Én nem is mernék enni ilyen értékes tányérból.

II. Lajos
király
páncélja

A MOHÁCSI VÉSZ

BENEDEK ELEK nyomán

Hol volt már Hunyadi János világraszóló győzelme? A török elfoglalta Nándorfehérvárt és még néhány határszéli várat. Megnyílt az út az ország belseje felé.

A szultán közeledésének hírére a fiatal, tapasztalatlan Lajos király fegyverbe szólította a nemeseket. De hiába hordozták körül – ősi magyar szokás szerint – az országban és Erdélyben a vé-

res kardot, a nagyurak elengedték a fülük mellett a királyi parancsot.

Óvatosabb hívei arra kérték a királyt, ne ütközzenek meg addig a törökkel, amíg az erdélyi fejedelem meg nem érkezik segítő csapataival. Egyesek azonban lekicsinyelték a török erejét, és azonnali támadást tanácsoltak a királynak.

1526. augusztus 29-én ragyogóan kelt fel a nap a mohácsi síkság fölött. A kicsiny magyar sereg a korai hőségben már hadrendben állott.

A török sereg csak déltájban mozdult meg, és délután 4 óra körül csapott össze a két tábor.

A csata alig két óráig tartott. Mire a nap lenyugodott, huszonnégyezer magyar vitéz holtteste borította a csatateret. A sereg maradéka futásnak eredt. A király is megsarkantyúzta lovát, és néhány kísérőjével a Csele-patak felé vágta. Paripája belecsúszott a záportól megduzzadt patakba, és maga alá temette a nehéz páncélba öltözött királyt.

Szulejmán szultán nem is sejtette, milyen szörnyű csapás érte a magyar sereget Mo-

hácsnál. Öt napig várt a csataterén, és csak óvatosan indult győztes seregével Buda elfoglalására és kirablására. Útját égő falvak jelezték.

A szultán szeptember 12-én vonult be Budára, Mátyás árván maradt tündérpalotájába. Háromezer hajó vitte a Dunán a gazdag zsákmányt Konstantinápolyba. Mátyás palotájának értékes múkincsei, köztük a híres Corvinák is Törökországba vándoroltak.

Több is veszett Mohácsnál – mondja azóta is a közmondás a szörnyű vereségre utalva.

Emlékhely
a mohácsi csata színhelyén

Kinek az
édesanyja
Zrínyi Ilona?

A mohácsi csata után 40 évvel, 1566-ban Hódító Szulejmán Szigetvár ostromába fogott. A mocsár közepén, egy szigeten álló vár kapitánya, Zrínyi Miklós kicsiny seregével egy hónapig állt ellen a roppant túlerőnek. Végül ki-

törték a várból, és valamennyien hősi halált haltak. Száz év múlva dédunokája, a szintén Zrínyi Miklós nevű költő és hadvezér *Szigeti veszedelem* című művében énekli meg dédapja vitézségét.

„Fegyvert s vitézt éneklek, török halmát...”

Ma Szulejmán és Zrínyi Miklós szobra békésen áll egymás mellett az emléparkban, elcsitultak a csatazajok, a magyar és a török nép barátságban él egymással.

A vastag vályogfal nyáron hűvös, télen meleg. Klasszicista jellegű tornác **Somogy** megyében.

Vajon hány alsószoknya ring a **sióagárdi** lányok derekán? Pamutharisnyájukat **bubókák, böckök** díszítik.

A **Dunántúl** jellemző ruhadarabja a báránybőr ködmön, a posztó **cifraszűr**. A férfi **melénye** a csángókéra emlékeztet, de hátul csak pántok fogják össze. A neve: **ümögbáttya**.

Sárközben a módosabb gazda asszonyát brokátban, bársonyban járatta. A szegényebb asszony csak fehér vászonruhát hordott, ezért nevezték **fehérnépnek**.

Mit szóltok, korondiak, ügyes a **baranyai** fazekasmester?

Méltóság sugárzik a **csökölyi** öregasszonyok fehér **gyászából**. A régmúltban ez általános volt a magyaroknál: a gyermekek, a menyasszony, az öregek hófehér ruhája a lelki tisztaság jelképe volt.

A **somogyi kanászok** sűrű tölgyerdőkben makkoltatják, tülökkel, ostorral terelik a kondát.

Milyen közmondást tudtok ezzel kapcsolatban?

Zengővárkonynak nemcsak a neve gyönyörű, hanem a **tojásmúzeumában** őrzött ezernyi csipkézett, patkolt, festett, rajzolt tojás is.

Somogy

Sárköz

